

kolčikaj skušenemu je znano, da se grodelj (in to je ravno tudi „volk“ bil) ne dá prec pod kladvom kovati. Delali so pa tako: Plavž je vselej gorel le 24 ur, skozi ta čas so usipali od zgoraj rudo in oglje v peč, ki pa oddolaj ni bila zamašena, kakor dandanašnji, ko se le vsako uro ali na 2 uri odmaši, ampak žlindra in tudi grodelj sta mogla ves čas iztekati, le toliko je pečnik peč zamašil, da ni presilne vročine terpel, kadar je žlindro in grodelj preč pobiral. Bila pa je notrajna osnova peči tako uravnana, da je boljši del grodeljna ves v peči ostal, in se nakupičil tako v podobi velike krogle. Vsakih 24 ur je plavž ugasnil; tadaj so zid od zdolaj obtolkli, „volka“ iz peči pod kladvo valili in tam ne prec obdelovali ali kovali, ampak le s pomočjo kladva na majhne kosce raztolkli. Te kosce so potem še enkrat v drugem ognji stopili. Naložili so jih namreč na kraj jame, ki je bila polna ognja, in so jih dali počasi raztopiti in v jamo izteči. Kos, ki so ga zdaj iz ognja dobili, je tehtal kaka 2 centa, in so ga imenovali „mašelj“. Tega so še le pod kladvom obdelovali in kovali, ker to je bilo še le pravo železo.

Omenjena raba obdelovanja na plavžu in ognji se je pri naših fužinah še le pred malo leti umaknila novim napravam.

Kdaj se je zidala tukajšna farna cerkev, ki stoji ravno v sredi Železnikov, se ne vé. Do leta 1622 je bila ona podružnica selške fare; to leto pa je po prizadevi Plavcove rodovine, ki je ena naj starejših, prav za prav, zdaj naj starejša tukaj, samostojna fara postala. Imela je takrat le tri oltarje, namreč: sv. Antona puščavnika kakor farnega patrona, sv. Andreja in sv. Ane. Bila pa je potem trikrat prizidana: enkrat prezbiterium, enkrat kapele in enkrat zakristija. Toraj nima nič kaj prave podobe, ker staro in novo se nikdar ne ujema. Podružnica sv. Frančiška Ksav. pa se je izzidala še le leta 1738; je toraj tudi veliko bolj prostorna in prijazna. Okoli nje je farno pokopališče, stoji pa na otoku, ki ga delata Sora in vodotoč, ki napeljuje vodo na spodnje fužine. Vznatraj ste obedve cerkvi prav zale, ker pobožni duh tu še močno vlada, in obedve imate dobre orgle in posebno dobro ubrano triglasno zvonilo.

Leta 1815 se je vpeljala tu tudi šola. Bila je za ta kraj silno potrebna, ker pri fužinah je poduka posebno velika potreba. So pa tudi otroci fužinskih krajev za poduk posebno sprejetni ter posebno bistrega uma. Imenujem tu dva moža, ki jih Železnikarji ponosno med svoje rojake štejejo, dasiravno že krije nju trupli hladna gomila. Sta namreč: vitez Gašper Levičnik, bivši slavni pravnik na Dunaji, oče slavnoznanega nemškega pesnika Henrika viteza Levičnika, in pa Anton Pflieger vitez Wertenavski, ki je od priprostega fužinarskega dečaka dospel čast in službo cesarskega svetovavca (Staats- und Conferenz-Rath) in ako se ne motim, poslednjič ministra pravosodja. Obadva sta tako rekoč iz žlindre se povzdignila s svojim bistrim umom na čast žlahnega stanú. — Tudi med svojimi mlajšimi sinovi štejejo Železniki mnogo imenitnih mož v duhovski, cesarski, vojaški in trgovski službi, kateri so deloma že v domači šoli prvi poduk prejeli. Skoz ves čas nje obstanka podučuje v nji častivredni gosp. učitelj Jakob Demšer, ki je bil leta 1824 na čast izglednega učitelja povzdignjen.

Šteli so Železniki, ki so bili že v Valvazorjevem času razdeljeni v spodnji in zgornji, že takrat mnogo lepih in velikih zidanih hiš, vendar so bili do leta 1822 ulice nekako čudne in silno tesne, kar je dajalo, kakor stari ljudje pripovedujejo, Železnikom memo dandanašnjih vso drugo podobo. Leta 1822 pa so na binkušni četrtek pogoreli s sosedo Češnjico in Studenim vred, in takrat so po mnogem prizadetji inženirja Zajkota dobile sedajno podobo. Ulice so zdaj prav prostorne, tudi je več precej prostornih trgov.

Tako sem tedaj po večem, kar se je moglo, popisal Železnike starega in srednjega časa; pogledjmo zdaj še nekoliko, v kakoršnem stanu so danes. (Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 22. jan. Sneg nas je popolnoma zapadel, ne le po suhem je vsa vožnja zaostala, temuč tudi po Savi in Kupi. Celó nič se ne prodaja; žitna cena je kakor je bila. V Karlovcu je pšenica po $7\frac{1}{2}$ do 8 fl., pančevaška po $7\frac{1}{3}$ do $7\frac{1}{2}$ fl., vlaška $6\frac{1}{3}$ do $7\frac{1}{2}$ fl., proso po $3\frac{2}{3}$ do $3\frac{5}{6}$ fl., oves po $2\frac{1}{4}$ do $2\frac{1}{2}$ fl. vagán. V Sisku se je napravilo društvo na delnice (akcije), na katerega čelu prvi ondašnji trgovci stojé. Oni mislijo oba Siska s stalnim mostom zvezati, kar bi bilo važno ne le za siskino trgovino, temuč tudi za vso horvaško deželo. Društvo je že prosilo za dovoljenje. (Nar. Nov.)

Iz Celovca. 22. jan. je misijonar p. Olivier prišel s 6 zamurkami v Celovec in je 7 do 8 let stare dekleta, katerim se pravi Bahita (dvema), Sabafadrir, Nur, Nora in Atamina in še niso keršene, tukajšnim nunam izročil. — V Belaku, Trbižu, Podkloštru, Žabnici, Pontablu in Malborgetu je 26. jan. ponoči trikrat potres bil. Skor ravno ta dan (25. jan.) je bil pred 507 leti (leta 1348) tisti strašni potres, ki je en kos belške planine v dolino odveznil, 17 gradov in vasi zasul, in je Zila 10 vasi potopila. Tisti dan se je poderlo več hiš v Belaku, in ker se je poderla tudi velika cerkev, je zasula več ljudi, ki so na sv. Paula dan ravno pri maši bili.

Iz Pole v Istrii. J. K. 17. t. m. so kopali zaklad (šac) v tukajšnem samostanu, kjer so nekda v jutrovo deželo potujoči romarji ostajali, — ali ničesar niso našli, ker tisti, ki je imel pismo od zaklada, je prišel že prepozno. Pa ne more biti veliko let, kar so tu zakopani zaklad izkopali, ker pri kopanju se je dobro vidilo, da je zemlja rahla; razun tega so našli še košček laškega časopisa od leta 1848 v zemlji. — Lansko leto pa so zaklad tudi pri Dinjanu našli. Ne čudite se, častiti braveci! da od „šacov“ govorim, ker to, kar tukajšne zaklade zadeva, je čista resnica, in marsikteri je že po njih obogatel. Ni dolgo, kar so poslali spet druge pisma na Dunaj za pripuščanje takošnega kopanja. — To nam je nov dokaz, da Istrija je bila nekda bogata, al ker je preganjanje v različnih dobah in ljuto enostransko vladanje ob tačasnih tamnih časih navadno bilo, je marsikteri tukajšni prebivavec, ki ni bil varen od danes do jutro, vse poskril, kar je bilo mogoče, pa ni zapisal kje in kam je to ali uno djal, da bi saj nasledniki njegove rodovine v stiskah pomoči našli, ako bi njemu ne bilo več mogoče uživati spravljenega premoženja.

*Iz Celja 30. jan. ** Z veseljem smo slišali, da v Laškem (Markt Tüffer) mislijo v neki blagi namen veselo slovensko igro „Županovo Micko“ igrati. Da bi pač res bilo!

Iz Železnikov 30. jan. Letošnja zima se pri nas prav nemilo obnaša. K grozovitni dragini je pritiskil zdaj še hud mraz, tako, da so vse fužine zamerzile in ljudje nimajo nikakega zaslužka. Verh tega pa še plućnica roji, da je joj, in marsikterega spravi pod gomilo. — V 7. listu „Novic“ omenjena beseda „rokôven“ je tudi pri nas navadna, toda ne v tem pomenu, kakor na Selih. Pri nas prav uterjene berače imenujejo rokôvne, n. pr.: „se je lotil prav rokôvno beračanja“, „je prav tistih rokôvnihi eden“ — er betreibt das Betteln ganz handwerksmässig. Popraševal sem tudi: ali se morebiti ne razume ta beseda v duhu v „Novicah“ omenjenega „periodisch“, pa se mi je naravnost odgovorilo, da ne. — Ker je ravno predpust, naj Vam povem, kako pri nas pravijo nemškemu: „diese wird sitzen bleiben“, oder „keinen Mann bekommen“ — namreč: „ti bo Bog moža v dnarjih odrajal“, „ji ga bo z repo, s krompirjem itd. plačal“. Utegnilo bi se po novem

to tudi razumeti: „ne bo dobila moža in natura, ampak bo odškodovana z dnarjem“ itd. J. Levičnik.

Iz Ljubljane. Iz Dunaja se je, kakor v poglavne mesta vsih dežel avstrijskega cesarstva, tudi v Ljubljano dalo na znanje, da bo strel topov Dunajčanom berž razglasil veselo dogodbo, da je presv. cesarica srečno porodila: sto strelev in eden bode znamenje, da se je rodil cesarič, dvajset in eden pa, da se je rodila cesaričnja. Ob enem bojo nésli telegrafi naznanilo to v vse dežele cesarstva, in tudi na ljubljanskem gradu bojo koj 101- ali 21krat ustrelili, če ne pride naznanilo ponoči; če pride ponoči, pa drugo jutro; če pride oznanilo pred 6. uro zvečer, bo še tisti večer, v stolni cerkvi se zahvalna pesem pela, sicer pa drugi dan ob 10. — Pretekli somenj sv. Pavla v Ljubljani je bil za kramarstvo slab; vendar se je še več ljudi snidilo, kakor smo mislili zavolj velicega snega; goveje živine je bilo dosti, okoli 100 je bilo pitanih volov, druge živine pa 350; srednja cena pitanega vola z 9 centi žive teže je bila 103 fl., družih goved s kakim 7 centi pa okoli 70 fl.; konj je bilo malo, še manj pa kupca; prešičev so prignali srednje število; tudi žita so pripeljali le srednjo mero, ki se je prodajalo po tisti ceni, ki jo je oznanil poslednji „oglasnik“; somenj pri sv. Jakobu ni bil veliko prida. Povedati moramo še h koncu eno „storico“, ki je že sicer stara resnica, pa še zmiraj neznana mnogim in žalostna za tistega, kteremu se primeri. Neki voznik iz K. je zamenjal svojega konja in še dodal 29 fl. za drugega, ki ga je neki konjsk barantač iz Št. v štali tiste gostivnice imel, kjer je bil kr—ski voznik tudi s svojim konjem. Konj Št—ca je vseč Kr—cu, in koj v štali skleneta kupčijo; se vé da mu je barantač „za vse tadle dober stal“ Čez kake pol ure pelje Kr—c primenjenega konja iz štale; komaj pa stori 20 stopinj, že začne hropsti, da so memogredoči postajali po cesti, — pa kaj če bi bil le hropil, revno kljuše se je na mestu zadušiti hotlo. Osleparjeni Kr. iše zdaj pravice, ki mu pred Bogom gré — pa kaj, ker je slepar deleč na Št. in ga vsak groš težko stane, goljufa po svetu lovit! Nikdar nikoli ne bo več kónj v štali kupoval brez natančnega ogleda in skušnje zunaj štale — pa prepozno je to zvedil!

Novičar iz raznih krajev.

Ta mesec se pričakuje razglas nove osnove ces. avstrijskega mornarstva; sliši se, da pri ti priliki bo mnogo vradnikov povikšanih v višjo službo. — C. k. naj višje armadno poveljstvo je v soglasji z ministerstvom notrajnih oprav sklenilo, da se učencem kmetijstva ne more dovoliti začasno oprosteno vojaštva, vendar se smejo, če so bili v vojašino (k soldatom) vzeti, za čas učenja odpustiti iz vojašine, ako se v šoli pridno obnašajo. — V več krajih Ogerskega, zlasti med gorjanci arvaske, lip-tavaške in trencinske županije, je huda lakota; revežem na pomoč priti se je od cesarja poslani general-adjutant baron Kellner 25. jan. podal v te kraje jim deliti pomoči. — Od 1. sept. 1852 do konca dec. 1853 je bilo v našem cesarstvu v vsem skupaj natisnjenih 6924 novih knjig (buk-ke), nemških 2787, laških in romanskih 2723, slovanskih 659, ogerskih 428; namreč: v doljni Avstrii 1666, zgornji 49, na Laškem 1194, na Ogerskem, Horvaškem, Erdeljskem, Slavonskem 790, na Českem 723, na Marskem in v Šlezii 209, v Galicii 200, na Primorskem 148, na Tiroljskem 189, na Štajarskem 146, na Salzburškem 52, na Krajskem 44, v Dalmaciji 11, na Koroškem 9. — Posebno huda zima z mnogo snegom je objela letos veči del sveta, kakor se od vsih krajev sliši; 20 let se ne pomni takošna; tudi v Carigradu že mnogo let ni bilo toliko snega. Spet se je tedaj jolslavski prerok zlo opekel. Njegovo „prerokovanje“ in pa „nemška edinost“ sta djansko ravno

narobe temu, kar sta v besedah pravila. — Novice iz Krima segajo do 19. t. m.; zmerznjene pota so zdaj dobre za prepe-ljevanje topov in drugega streliva. Ker Angležem in Francozom derv manjka, so odkrili nedavnej streho stare kersoneške cerkve in lesovje strešja kakor lesovje iz cerkve so porabili za kurjavo. — Važniše novice poslednjih dni pa so sledeče, ali so gotove, se še ne vé: Rusovska armada se nek spet pri Reni močno nabira, in Turki se bojé, da bi vdrugič ne planili čez Donavo. Omer-paša se je nek odpo-vedal svoji službi, ker se je Izmail-paša branil, v Rumelii pod njegovim poveljstvom biti. — Švajcarska vlada je dovolila, da smé skoz nje deželo 40.000 Francozov iz lyonskega taborišča marširati na bojišče. Avstrijska vlada je nek še posebno zavezo sklenila s francozko, po kateri ji bo ta poslala 100.000 vojakov na pomoč, ki se bojo ustavili na Českem. — Undanja novica, da bo pruska vlada postavila dve armadi zoper Francoze, eno zoper Au-strijo, ni res. — Princ Napoleon je prišel 26. p. m. zlo bolehen na Francozko nazaj. Slavni francozki general Pelisier, znan iz afrikanskih vojsk, je 24. p. m. iz Mar-seila odrinil v Krim, da bo poveljstvo prevzel čez en oddelk armade. — Iz Frankobroda je prinesel telegraf novico, da je vojna komisija zbora nemške zaveze 29. jan. potrebo izgovorila, da naj vsa zavezna armada za vojsko pripravljena bo. — Vsi angležki ministri so odstopili. Vzrok tega odstopa je bil predlog poslanca Roebucka: naj državni zbor sklene, da se mora oostro preiskati žalostni stan angležke armade v Krimu, in kdo je tega kriv. Državni zbor je s 305 glasovi zoper 148 poterdil ta predlog, ki zapopada ob enem grajo zoper ministre, in na to so vsi odstopili. Pred ko ne bo Palmerston zdaj minister vojaštva. — V vasi Magnacavallo na Laškem (Mantovi) se je strašna nesreča zgodila, ki nam spet pri-čuje, kako nevarno je živino dražiti in mučiti: neki poredni fantje so mesca septembra l. l. mačko tako pretepali, da so ji nogo zlomili; uboga žival vsa stepena se je splazila pod neki slop bližne cerkve in je tam obležala; primeri se pa, da fajmoštrov brat blizo memo tega slopa gré, kar skoči mačka vsa divja in nad-nj ga popade za roko. Berž gré pomoči iskat, zdravnik mu žgè rano, ki se je potem lepo zacelila. Mož je bil vesel, da je bila roka spet dobra. Al kaj se zgodí! — 5. dan t. m. ravno pri kosilu ga prime kerč po vsem životu in steklina ga napade: vsa pomoč je bila zastonj — zvezati so ga mogli, ker je strašno divjal — drugi dan je umerl.

Predpustna.

Poznal sem neko ženico,
Priletno černo predico;
Kdej rada možke je imela;
Zdej tak dekletam je pela:

„Ne bom moža si izbrala.
Se njega volji podala.
Priloviti so možaki,
Oj! pravi pustni bedaki!
Ponoči v vási rojijo,
Podnevi v kerčmi sedijo,
Juhejsa vino pijejo,
Doma pa žene tepejo,
Jim kmal napravijo dote,
Doma pa jokajo srote.
Lenobo pasti le znajo,

Žené za dékle imajo,
In drugih slabih lastnosti
Imajo več ko zadosti.
Je malo dobrih na zemlji,
Dékle! tud tacih ne jemlji,
Ker ko nevesto dobijo,
Se radi koj spremenijo.
Da clo do konca življenja
Zakonski križ ne odjenja.
Nikar žené ne bodite,
Dekleta mar ostanite!“

Dekleta so se smejale;
Tak med sabo so septale:
„Kar je Alenka nam pela,
Je pač s kodelje posnela!“

Pogovori vredništva.

Gosp. H. K. v. Z.: List 102 bote prejeli. Vaše jezikoslovne opombice so nam veledrage in večino njih tudi radi poterdimo. Vsega pa prehitro ne smemo, „chi va piano, va sano“; mnogo mnogo je že zboljšanega, mnogo pa še bo; hitrica bi več škodovala ko koristila. Priporočane knjige smo vse že priporočali v „Novicah“. Prosimo večkrat kaj.